

HÅLLBARHETSARBETE I INSTALLATIONS- BRANSCHEN

*Förstudierapport och ansökan för fortsatt
hållbarhetsarbete*

Linnéa Svanström, Catarina Gruvstad och Magnus Everitt
2018-02-15

FÖRORD

Gruppen som arbetat med förstudien består av Linnéa Svanström (Installatörsföretagen/EEF, huvudförfattare), Catarina Gruvstad (Säker Vatten AB) och Magnus Everitt (Installatörsföretagen).

Vi vill tacka de personer som har ställt upp på intervju samt de som på annat sätt bidragit med erfarenheter och reflektioner. Vi tackar även SBUF som finansierat förstudien.

15 februari 2018

SAMMANFATTNING

I denna förstudie har en nulägesanalys genomförts av hur olika aktörer inom bygg och fastighet arbetar med hållbarhet. Detta har gjorts bland annat genom ett antal djupintervjuer där frågor har ställts kring drivkrafter, upplevda hinder, inställning till hållbarhetsarbete samt efterfrågan och beställarkrav relaterade till hållbarhetsområdet. Målsättningen har varit att öka Installatörsföretagens kunskap om hållbarhetsarbete i branschen för att i ett fortsatt skede ha möjlighet att stötta medlemsföretagens utveckling inom området. Projektet har väckt intresse hos Säker Vatten AB som har deltagit under projektets olika delar.

Förstudien omfattar en begränsad del av branschen och resultaten ska därför ses som en fingervisning. De intervjuer som gjorts med beställare visar att det finns stor drivkraft att profilera sig inom och arbeta med hållbarhetsfrågor och man går längre än lagkrav genom att exempelvis inte vilja bygga sämre än vissa nivåer i olika miljöbedömningssystem. Vidare ligger ett stort fokus på att identifiera materialflöden och man upplever problem kring miljödeklaration/-bedömning av installationsprodukter. Intervjuer med företag i installationsbranschen visar att man är osäker på hur man ska förhålla sig till, arbeta med och vilken roll man ska ta i hållbarhetsfrågorna.

En genomgång av vad ett antal branschorganisationer kommunicerar inom hållbarhet via sina respektive hemsidor visar att information och material kopplat till jämställdhet är underrepresenterat medan information och material inom energi, miljö och arbetsmiljö finns desto oftare tillgängligt på hemsidorna.

Installatörsföretagen tillsammans med Säker Vatten AB avser driva ett fortsättningsprojekt för att förverkliga några av de tankar som förstudien gett upphov till. En ansökan för ett sådant projekt finns i slutet av denna förstudierapport.

INNEHÅLL

<i>Bakgrund</i>	4
<i>Syfte</i>	5
<i>Avgränsningar</i>	5
<i>Frågeställningar</i>	5
<i>Genomförande</i>	5
Målgrupper	5
Intervjuer	6
Kvalitativ jämförelse	6
<i>Resultat</i>	6
Målgrupp 1 – Företag i installationsbranschen	6
Målgrupp 2 – Beställare (fastighetsägare och byggföretag)	8
Målgrupp 3 – Branschorganisationer	9
<i>Diskussion</i>	12
Ansökan genomförandeprojekt	14
<i>Beskrivning av projektet</i>	14
1. Strukturerat hållbarhetsarbete	14
2. Kompetensutveckling hos installationsföretag	15
3. Strategi för påverkansarbete	15
4. Spridning av erfarenheter och framtaget material	15
<i>Projektorganisation</i>	15
<i>Budget</i>	16
<i>Redovisning</i>	16

Bakgrund

Hållbar utveckling handlar om ansvarstagande kring ekonomiska, miljömässiga och sociala frågor och definierades av FN 1987 som: ”Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”.¹ 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030 som innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling. Många av dessa mål har direkt koppling till samhällsbyggnadssektorn och därmed har installationsbranschen en stor roll i uppfyllandet av dessa.

I Sverige står sektorn bostäder och service för nästan 40 procent av Sveriges energianvändning.² Installationer står för mer än hälften av byggnadens kostnad och utformningen, driften och skötseln har därför en stor påverkan på energianvändningen.³

I Installatörsföretagens omvärldsrapport, Omvärld i förändring, identifieras hållbarhet som en av sju trender för installationsbranschen på 5–10 års sikt.⁴ Ola Månsson, vd för Installatörsföretagen lyfter också hållbarhetsfrågan som viktig för organisationen. I en intervju i VVS-forum nr 1 2018 säger han: ”Jag måste lyfta fram hållbarhetsfrågan ur tre aspekter; energi, ekonomi och socialt. Det är våra företag som har system och lösningar för att skapa energieffektiva lösningar och därför måste vi komma in tidigt. Vi är klimatentreprenörerna!”. Vidare är det sedan december 2016 dessutom lagstadgat att alla stora företag årligen ska upprätta en hållbarhetsrapport som ska innehålla information om hur företaget arbetar med miljöfrågor, sociala förhållanden, personal, respekt för mänskliga rättigheter och motverkande av korruption.⁵

Hypotesen är att det idag är få företag i installationsbranschen som har ett uttalat hållbarhetsarbete eller arbetar med hållbarhet som en strategisk fråga. Bland deras kunder däremot tycks det vara betydligt vanligare att profilera sig och arbeta med hållbarhetsfrågor. I denna förstudie ska branschens nuläge tydliggöras så att Installatörsföretagen ökar sin kunskap i hur medlemsföretagen kan stötta. För att kunna stötta sina medlemsföretag inom hållbarhetsområdet vill Installatörsföretagen utveckla sitt arbete och ta fram en strategi för fortsättningen.

I samband med att denna förstudie startades upp visade Säker Vatten AB intresse för frågeställningarna och under projektet har de därför varit delaktiga i planeringen och genomförandet. Detta föll sig naturligt då Installatörsföretagen och Säker Vatten agerar i samma bransch och har många gemensamma medlemsföretag.

Parallellt med denna förstudie pågår SBUF-projekt 13425 där en vägledning för hållbarhetsrapportering riktad mot små och medelstora företag i bygg-, anläggning- och installationsbranschen utvecklas.

---

¹ Globala målen, Frågor och svar, <http://www.globalamalen.se/fragor-och-svar/vad-betyder-hallbar-utveckling/>, hämtad 2018-02-10

² Energimyndigheten, Statistik, <http://www.energimyndigheten.se/statistik/energilaget/>, hämtad 2018-02-10

³ Installatörsföretagen, Installationsteknik, <https://www.installatorsforetagen.se/installationsteknik/energi-och-miljo/energieffektivisering/>, hämtad 2018-02-14

⁴ Omvärld i förändring – en trendsplanering för installationsbranschen, Installatörsföretagen och Futurewise AB, juni 2016

⁵ Riksdagen, Dokument och lagar, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/foretagens-rapportering-om-hallbarhet-och_H401CU2, hämtad 2018-02-10

Syfte

Förstudien syftar till att göra en nulägesanalys av hur olika aktörer inom bygg och fastighet arbetar med hållbarhet.

Målsättningen är att öka Installatörsföretagens kunskap om hållbarhetsarbete i branschen för att i ett fortsatt skede ha möjlighet att stötta medlemsföretagens utveckling inom området. Förstudien ska utgöra ett underlag till en handlingsplan för hur Installatörsföretagen ska arbeta med hållbarhetsfrågor.

Avgränsningar

Förstudien avgränsas till att undersöka hur installationsföretag, branschorganisationer samt beställare inom bygg och fastighet arbetar med hållbarhet i dagsläget. På grund av förstudiens begränsade omfattning görs en översiktlig nulägesanalys.

För att ytterligare avgränsa omfattningen av förstudien har fokus i första hand lagts på företag och organisationer som idag är intresserade av eller har ett aktivt hållbarhetsarbete. Framförallt har personer i ledande position inom hållbarhet eller verksamhetsutveckling valts ut för intervju. Urvalet har skett utifrån arbetsgruppens befintliga kontaktnät eftersom det har möjliggjort ett effektivt arbete. Men på grund av det begränsade urvalet går resultaten inte att applicera på hela branschen men väntas ändå ge en fingervisning om vilka frågor som är viktiga för branschen.

Frågeställningar

Följande frågeställningar avses besvaras i förstudien:

- Hur ser efterfrågan på hållbarhetsarbete inom installationsbranschen ut?
- Vilken roll har installationsbranschen idag i hållbarhetsfrågor och hur kan den stärkas?
- På vilket sätt kan en branschorganisation driva installationsbranschen i en hållbar riktning?
- Hur arbetar andra branschorganisationer kring hållbarhet?

Genomförande

Inom förstudien har både litteraturstudier/informationsinhämtning och intervjuer med aktörer inom målgrupperna installationsföretag, beställare och branschorganisationer genomförts. I övrigt har information och kunskap inhämtats genom nätverkande och deltagande vid möten och ett antal externa seminarier, exempelvis Business Forum Agenda 2030 och KTH Sustainability Research Day. Även deltagandet i referensgruppen för SBUF-projekt 13425 har bidragit till förstudiens innehåll.

Målgrupper

1) Företag i installationsbranschen

Fokus: Drivkrafter, upplevda hinder för och inställning till hållbarhetsarbete

Deltagande företag: Eitech Electro, Caverion Sverige, Carl Hanssons rör och Incoord

2) Beställare (fastighetsägare och byggföretag)

Fokus: Drivkrafter, efterfrågan och beställarkrav relaterade till hållbarhetsområdet

Deltagande företag: Vasakronan, Atrium Ljungberg, Castellum, Riksbyggen och Skanska

3) Branschorganisationer

Fokus: Tillgänglighet på information och material relaterat till hållbarhetsområdet

Genomgångna organisationer: Sveriges Byggindustrier, Teknikföretagen, Plåt- och ventföretagen, Svensk ventilation, Säker Vatten AB, Fastighetsägarna, Byggherrarna och Installatörsföretagen.

Intervjuer har genomförts med företag inom målgrupp 1 och 2. Inom målgrupp 3 har respektive organisations hemsida studerats i syfte att göra en kvalitativ jämförelse. En kompletterande intervju med miljö- och energiexperter hos Sveriges Byggindustrier har genomförts för att identifiera deras framgångsfaktorer och drivkrafter i syfte att ta del av deras erfarenheter av hållbarhetsarbete.

Intervjuer

Personerna som har intervjuats har rollen som verkställande direktör, hållbarhetschef, miljöchef, kvalitetschef, expert eller motsvarande. Intervjuerna har genomförts antingen som fysiskt möte eller per telefon och omfattat mellan 30-60 minuter. Intervjufrågorna konstruerades som öppna frågor och berörde drivkrafter, efterfrågan och utmaningar.

Inom målgruppen installationsföretag var det svårt att hitta aktörer med ett uttalat hållbarhetsarbete och till en början var det därmed svårt att identifiera lämpliga företag att intervjua. Vidare upplevdes intresset för att ställa upp på en intervju vara lågt bland vissa av de tillfrågade företagen. Inom målgruppen beställare fanns ett större utbud av lämpliga företag och intresset för intervju var också större.

Kvalitativ jämförelse

Studerade branschorganisationer valdes ut efter deras verksamhet inom bygg och fastighetssektorn. Det gjordes en genomgång av respektive organisations hemsida där det undersöktes om information och material fanns tillgängligt inom områdena miljö/energi, sociala frågor – arbetsmiljö samt sociala frågor– jämställdhet. Dessutom undersöktes om organisationerna arbetade med politisk påverkan inom hållbarhetsrelaterade frågor.

Resultat

I detta kapitel redovisas resultat av de intervjuer och informationsinhämtningar som genomförts. I intervjuerna har inte samma frågor ställts till varje respondent utan samtalen har fördjupats kring områden som respondenten varit särskilt insatt i eller av någon anledning haft ett djupare intresse i.

Målgrupp 1 – Företag i installationsbranschen

Övergripande kan sägas att man inom denna målgrupp är osäker på hur man ska förhålla sig till och vilken roll man ska ta i hållbarhetsfrågorna. Ett önskemål är att det skapas hållbarhetsnätverk inom installationsbranschen.

Drivkrafter

De intervjuade företagen förmedlar åsikten att det finns mycket att göra i branschen när det kommer till hållbarhet. Ambitionsnivån tycks däremot inte vara att driva på utvecklingen utan att svara på de lag- och kundkrav som kommer. Samtidigt förmedlar företagen vissa tankar om att hållbarhetsarbete i vissa fall kan innebära konkurrensfördelar. Statliga bolag driver, i sin roll som kund, på utvecklingen med högt ställda krav inom miljö och socialt ansvarstagande där installatören i vissa fall blir reviderade inom ramarna för kundens hållbarhetsrevision. Intervjuerna tyder på att engagemang och kunskap om frågorna oftast ligger på ledningsnivå och inte bland montörer och arbetsledare. Företag som ofta jobbar som underentreprenör förmedlar att pressade priser och bristen på makt i affärssituationen ger litet handlingsutrymme att driva frågorna.

Social hållbarhet

När det gäller social hållbarhet lyfts säkerhet på arbetsplatsen och riskhantering som ett område där branschen kommit långt. Samtidigt lyfter man att det finns ett stort jobb kvar när det gäller underentreprenörer och arbetsmiljö i leverantörsleden. Intervjuerna gav även indikationer om att

monterande personal uppfattar arbetsmiljöregler mer som papperstigrar och som i vissa fall blir överdrivna. Att just följa upp uppförandekoder och liknande lyfts som nästa steg i arbetet.

Affärsmodeller

Installationsföretag har låg marginal och måste tjäna pengar på påslag på material och produkter för att finansiera tjänsterna man erbjuder. Detta kombineras med höga löner för montörer, ofta med olika ackordssystem t.ex. ackord baserat på kabelmeter.

Installatörerna upplever att beställaren tycks prioriteras låga priser framför en installation som ska hålla länge. Även om hållbarhetsaspekter tas hänsyn till är det avvägning mellan pengar tid och teknik som får sista ordet. De upplever även att det finns en skillnad i betalningsvilja och ambition mellan byggen av hyresrätter och bostadsrätter och om det är beställaren som ska förvalta byggnaden eller om den ska säljas vidare.

Kompetensutveckling

Flertalet chefer har lång yrkesbakgrund och börjat ute i fält och deras ofta traditionella syn ses till viss del som ett hinder för förnyelse. Vissa roller och yrken i branschen upplevs vara dem samma som för 30 år sedan. Yngre och personer med ingenjörsbakgrund ses däremot som de som driver utvecklingen automatiskt och därmed som en chans att få in mer driv i hållbarhetsfrågorna.

Frågan om kompetensutveckling tycks handla en hel del om företagets internkommunikation och företagskultur. De grupper som oftare i sitt arbete kommer in till kontoret upplevs ha lättare att ta till sig information. Större företag uttrycker sig ha problem med att nå ut till montörer vars kunskapsnivå stannar på den nivå som finns hos arbetsledaren. Här ser de en hel del utvecklingspotential med introduktionsarbete av nyanställda som idag ofta åker direkt ut på uppdrag. Andra företag uttrycker sig ha en "anda" som sammanhållande faktor.

Filmer och digitala utbildningar ses som framgångsrika sätt för att få ut information. Bättre kommunikation mellan de som jobbar med hållbarhetsfrågor, t.ex. genom nätverk, över företagsgränser ses också som ett sätt att höja kunskapsnivån inom frågorna.

Kompetensförsörjning och jämställdhet

Det finns väldigt få kvinnor i de installatörsföretag som intervjuats, på vilket sätt man upplever det som ett problem skiljer sig däremot åt. Vissa företag hävdar att deras anställda borde spegla samhället i stort och att svårigheter att locka kvinnor är ett problem för branschens kompetensförsörjning. Ett problem som lyfts är att få vet vad en montör gör. Myter om att det är ett smutsigt och tungt arbete lyfts av ett företag som ett hinder att locka kvinnor medan ett annat lyfter att man genom att undanhålla att arbetet är tungt och smutsigt lockar fel folk och att kvinnor kan känna sig lurade in i branschen. Det lyfts också att en tydligare profilering av installationsbranschen som aktör i hållbarhetsfrågorna kan vara ett sätt att locka fler kvinnor.

Material

Företagen upplever ett visst ökat tryck på miljödokumentation när det gäller produkter. Problem uppstår när deklarerationer saknas och man tvingas då göra avkall på beställarkraven. Det framkommer att man ser detta som en branschfråga och efterfrågar samordning av olika bedömningssystem och gemensam påverkan på tillverkare. När t.ex. industriklassade produkter används blir det ännu svårare att leverera dokumentation då den branschen inte tycks kunna tillhandahålla detta. Projektorsledet uttrycker ett problem med att entreprenörer byter ut valda produkter och inte förstår konsekvenserna detta får på installationens funktion och prestanda.

Målgrupp 2 – Beställare (fastighetsägare och byggföretag)

Övergripande kan sägas att material i produkter och tillgång till materialdata var tydligt i fokus för denna målgrupp.

Drivkrafter

För målgruppen är det självklart att arbeta med hållbarhetsfrågor och det har varit uppe på agendan under flera år. Framförallt ligger drivkrafterna i ägarkrav, företagets kärnvärden, förväntan och krav från kunder, att det är affärsmässigt motiverat samt att det också finns en personlig drivkraft i och med att det är en samvetsfråga.

Material – produktinnehåll och materialdata

Målgruppen pratade mycket om hur viktigt det var att veta vad som byggs in i deras byggnader, därför upplever man det problematiskt att det finns bristfällig dokumentation kring installationsprodukternas innehåll av olika material och ämnen. Det ifrågasattes varför installationsprodukter inte deklarerar och bedöms i samma utsträckning som andra byggvaror. Vid något fall diskuterades systemet iBVD och vikten av att skapa trovärdighet kring systemet samt kompatibilitet med system för övrig byggvarudeklaration (eBVD).

För att ändå kunna analysera sina materialflöden och avgöra hållbarhetsprestanda för installationsprodukter används i vissa fall istället egna schabloner. I andra fall har beställaren vänt sig direkt till tillverkarledet och bett om uppgifter och inte förväntat sig att installatören skulle ha tillgång till nödvändig information.

Det finns en medvetenhet om att många installationsprodukter skulle få lågt betyg vid en miljöbedömning, men man menar att en deklARATION eller bedömning i sig är viktigare än att produkterna klarar de högsta kraven.

Det verkar finnas en viss betalningsvilja för bra dokumenterade produkter, men man ser också en framtid där det kommer att ställas direkta krav på bättre dokumentation för att till exempel säkerställa data i sin hållbarhetsrapportering. Idag upplevs utmaningar i hållbarhetsrapporteringen på grund av det stora antalet underentreprenörer eftersom det försvårar insamling och säkerställandet av data.

Social hållbarhet

Områden som togs upp kopplat till social hållbarhet var arbetsmiljö, jämställdhet och bra arbetsvillkor. Alla intervjuade har uppförandekoder för leverantörer men flera medger att uppföljningen av leverantörer kan förbättras. Organisationen Fastighetsägarnas branschgemensamma uppförandekod nämns och även önskemål om att fler leverantörer skulle registrera sig i deras databas för självutvärdering.⁶

Flera tar upp efterfrågan på en mer jämställd bransch. Någon beställare menar att de skulle kunna ställa upphandlingskrav inom jämställdhet hos sina leverantörer men att det idag inte finns tillräckligt underlag i branschen för det. En annan poängterar vikten av att behålla kvinnor i branschen samt locka fler kvinnor till relevanta utbildningar.

Säkra arbetsplatser tas upp som mycket viktigt och något som kan bli bättre. Någon lyfter också vikten av goda arbetsförhållanden i tillverkarledet då man vill att produkter ska vara producerade på ett schysst sätt. Detta ses dock som en stor utmaning att kartlägga.

---

⁶ Fastighetsägarna, Uppförandekod för leverantörer: <http://www.fastighetsagarna.se/kunskapsbanken/etik-och-god-sed/uppforande-kod-for-leverantorer>, hämtad 2018-02-01

Efterfrågan och beställarkrav

De intervjuade företagen har tydliga miljökrav på sina byggnader. Sammanfattningsvis kan sägas att efterfrågan och krav finns på områdena miljöcertifiering, energianvändning, avfallshantering och kemikalieanvändning. Det finns sedan olika arbetssätt för att nå hög prestanda inom områdena.

Vissa har ett uttalat krav på att nybyggnation ska uppnå minst silvernivå i certifieringssystemet Miljöbyggnad. Andra initiativ är kategorisering av byggnadsportföljen efter en ”grön skala” men där installationer exkluderas från skalans kravnivåer. Samma slags undantag ses även i till exempel Miljöbyggnad, vilket nämns som ett bekymmer.

Någon lyfter vikten av att ha ett livscykelperspektiv på verksamheten samtidigt som man menar att ambitionsnivån skiljer sig beroende på om man bygger för försäljning eller om man även ska förvalta fastigheten.

Någon kan se att framtida krav på strukturerat hållbarhetsarbete hos sina leverantörer inte är omöjligt.

Installatörens kompetens

Generellt är man nöjd med installationsföretagens kompetens. Särskilt lyfter man fram att det finns bra kompetens kring energieffektivisering och någon ser också värdet i att installatören kan bidra med kunskap kring kvalitet och livslängd på produkter. Däremot upplevs kunskapsluckor hos installatörer kring förnybara material och kompetens för att säkerställa korrekt drift.

Installatören som affärspartner

I vissa fall ser man installatören som en viktig partner kring hållbarhetsfrågor och i andra fall har man aktivt valt bort installatören från gruppen av affärskritiska intressenter i hållbarhetsrapporteringen. I ett fall berättade en beställare om att de investerade sin tid i att sätta in installatören i arbetssätt och rutiner, exempelvis inom dokumentation av produkter. Detta eftersom de ville skapa långsiktiga relationer och se till att kommande projekt skulle löpa på effektivt.

Affärsmodeller

Några av de intervjuade har arbetat efter ett cirkulärt tänk och återanvänder till exempel glaspartier, dörrar m.m. Det tycks vara ovanligt att applicera samma strategi på installationer men man ser heller inget direkt hinder för det. Någon hade testat återbruk av wc-stolar i ett projekt men på grund av logistikproblem kunde det inte slutföras. Flera nämner problematik kring att affärsmodeller inom branschen bygger på att en hög materialanvändning ger större intäkter och att man istället borde premiera de som gör av med rätt mängd material.

Målgrupp 3 – Branschorganisationer

Nedan redovisas resultat av genomgången av ett antal branschorganisationer inom bygg- och fastighetsbranschen. Innehållet ska ses som ett axplock av den information och material som nämnda branschorganisationer har tillgängligt på sina hemsidor.

Sveriges Byggindustrier

Finns en särskild sida för energi- och miljöfrågor med tydliga arbetsområden och visioner för området. Informationsmaterial finns fritt tillgängligt i olika former och handlar om bullerminskning, energibesparing vid produktion, bygga fuktsäkert, förhindra stöder på byggarbetsplatsen, farligt avfall m.m. Särskilt nyhetsbrev om energi- och miljöfrågor. Inom miljöbedömning av byggmaterial sker påverkansarbete kring BASTA och systemet för byggvarudeklarationer. Tillhandahåller utbildningen Energibyggare, driver demonstrationsprogrammet LÅGAN och är med i utvecklingsarbetet av Svebys branschstandard för

verifiering av energiprestanda. Frågor och svar om hållbarhetsrapportering fritt tillgängligt. Initiativ för att öka mångfalden inom byggbranschen genom stödmaterial för medlemsföretag att ta fram mångfalds- och jämställdhetsplan samt verktyg för att öka medvetenhet om mångfald och inkludering.

Vid kompletterande möte med energi- och miljöexperter framkom att det finns tydliga samarbetsområden mellan Installatörsföretagen, Säker Vatten och Sveriges Byggindustrier i och med att organisationernas respektive branscher har snarlika utmaningar och sammansättning av medlemsföretag.

Teknikföretagen

Arbetar mycket med politisk påverkan och gör ställningstaganden i energi- och miljöfrågor. Särskilt material kring miljöfrågor i form av information om klorerade lösningsmedel och om hantering av förorenade områden. Flertalet goda exempel inom energi finns tillgängligt. Kampanj 2016 för att öka teknikintresset bland tjejer (*Therese Testar Teknik*) samt publikation för att få fler unga att välja teknikutbildningar.

Plåt- och ventföretagen

Driver utbildningsprojektet Skotta säkert för bättre arbetsmiljö, färre materialskador och ökad säkerhet för allmänheten. Finns på flera olika språk (svenska, engelska, spanska och polska). För att locka fler kvinnor till plåt- och ventilationsbranscherna finns nätverket Stålkvinnorna för kvinnor i ledande positioner hos medlemsföretagen.

Svensk ventilation

Fokusområden är energieffektivisering och bra inomhusklimat. Publikationer för gratis nedladdning finns om ventilation i skolor, ren luft, radonåtgärder, energibesparingsåtgärder m.m. Information på hemsidan som lär ut om bland annat ventilation och energi, hälsa, inomhusklimat och livscykelkostnad. Stort engagemang i olika externa arbetsgrupper samt interna arbetsgrupper inom bland annat verkningsgrad, filter, miljöbedömning, ekodesign, LCC, BIM och OVK.

Säker Vatten AB

Säker Vattens vision är att ge brukarna hälsosamma och trygga VVS-installationer och skapa grunden för en god ekonomisk förvaltning. I sin miljöpolicy uttrycker Säker Vatten att de ska verka för en hållbar utveckling inom VVS-/byggbranschen och bidra till att minska fastigheternas miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv. Utöver detta finns ingen närmare beskrivning hur man jobbar med hållbarhetsfrågor och man profilerar inte heller verksamhetens kärnfrågor som hållbar utveckling i sin kommunikation. Säker Vatten är medlemmar i SGBC och IQ samhällsbyggnad men detta framgår inte av deras hemsida.

Fastighetsägarna

Tagit fram en branschgemensam uppförandekod för leverantörer som täcker in miljömässiga och sociala aspekter. Driver frågor och arbetar med påverkan inom bl.a. minskad segregation på bostadsmarknaden, effektiv resursanvändning, miljö- och människovänliga material, energieffektivisering och avfallshantering för boenden. Tillhandahåller information, länkar och kurser inom många områden inom miljö och energi.

Byggherrarna

Projektadministratörer för Energimyndighetens beställargrupper och Sveby. Har en arbetsmiljögrupp som tagit fram indikatorer för att mäta arbetsmiljö. Delaktiga i att ta fram den branschgemensamma överenskommelsen för att motverka mutor och korrruption (ÖMK). Hänvisar till flera utbildningar inom energi och har särskilt nyhetsbrev om energieffektivisering. Deltar i olika FoU-grupper och bedriver påverkansarbete inom flera relevanta områden.

Installatörsföretagen

Samarbete med Returledning i Sverige AB som underlättar för medlemsföretag att hantera avfall på byggarbetsplatsen. Driver utbildningen Energibyggare, tar fram Energihandboken och annan litteratur inom t.ex energieffektivisering. Energispartips i samarbete med representanter för grossister, tillverkare och beställare. Tillhandahåller material, information och mallar inom arbetsmiljö för medlemmar.

Sammanfattande tabell över innehåll på branschorganisationernas hemsidor

Markeringen ”-” indikerar att information eller material inte har hittats vid genomgång. Observera att organisationerna trots det kan vara verksamma inom områdena eller ha information och material tillgängligt t.ex. för medlemmar. Information och material kopplat till jämställdhet är underrepresenterat medan övriga områden förekommer oftare på hemsidorna.

Organisation	Information/Material [Ja/-]			Politisk påverkan [Ja/-]
	miljö/energi	sociala frågor arbetsmiljö	sociala frågor jämställdhet	
Sveriges Byggindustrier	Ja	Ja	Ja	Ja
Teknikföretagen	Ja	-	-	Ja
Plåt- och ventföretagen	-	Ja	Ja	-
Svensk ventilation	Ja	Ja	-	Ja
Säker Vatten AB	-	-	-	Ja
Fastighetsägarna	Ja	Ja	Ja	Ja
Byggherrarna	Ja	Ja	-	Ja
Installatörsföretagen	Ja	Ja	-	Ja

Diskussion

Hypotesen om att det är få installationsföretag som har ett uttalat hållbarhetsarbete men att deras kunder däremot är engagerade i frågorna har stärkts efter denna förstudie. Nedan förs en diskussion framförallt med utgångspunkt från resultaten av intervjuerna inom målgrupp ett och målgrupp två.

Proaktiv eller reaktiv

Under förstudien har intrycket varit att de intervjuade fastighetsägare och byggföretag gärna tar sig an en drivande roll och går före lagkrav när det kommer till områden som miljöcertifiering av byggnader eller hållbarhetsrapportering. De håller också en högre profil inom hållbarhet till skillnad från många installationsföretag. Det är inte lika tydligt bland installationsföretag att man har ambitionen att leda och vara drivande i hållbarhetsfrågan. En förklaring kan vara att installatören ofta är underentreprenör och därmed långt ifrån slutkunden i värdekedjan. Detta skapar obalans i makt att påverka och också begränsat handlingsutrymme för installatören. Risken är att hållbarhetsarbetet tenderar att bli reaktivt och endast svara upp mot lag- och kundkrav. Detta förhållningssätt till hållbarhetsfrågorna kan bli en stoppkloss för branschens ambition att ta ett större ansvar som samarbetspartner, till exempel som huvudentreprenör, i byggprocessen.

Installationsprodukter och miljöbedömning

I beställarledet finns ett tydligt fokus på att identifiera de material som används i byggnaderna. Det verkar finnas en vilja att identifiera materialflödena längs hela värdekedjan och ha koll på vilka ämnen som byggs in i byggnaderna. Detta blir problematiskt för installationsprodukter eftersom de inte är dokumenterade i samma utsträckning som övrigt byggmaterial och samtidigt i stor utsträckning är undantagna i olika miljöcertifieringssystem. Undantaget av installationsprodukter innebär att miljöcertifiering inte driver utvecklingen av dokumentation och bedömning av installationsprodukter framåt, trots att krav och efterfrågan på miljöcertifiering finns. Här behövs antagligen angrepp från flera håll där man dels arbetar för att systemen ska inkludera installationer och dels arbeta för förbättrad dokumentation och bedömning av installationsprodukter för att de ska kunna hanteras i miljöcertifieringssystem.

Det faktum att beställare idag exempelvis använder egna schabloner eller ber om materialdata direkt från tillverkare tyder på att man inte förväntar sig att installatören ska ha denna kunskap. Installatören riskerar på så vis bli överhoppad och kanske även ifrånsprungen. I takt med att fler och fler företag arbetar strukturerat med hållbarhetsarbete, exempelvis genom hållbarhetsrapportering, kan det tänkas bli ännu vanligare att det efterfrågas information och materialdata från leverantörer. Här behöver därför installationsledet vara beredda och i vissa fall öka sin kompetens. Denna fråga kan dock vara svår för den enskilda installatören att hantera och det behövs antagligen branschvisa krafttag och dialog med produkttillverkare. Det pågår idag ett arbete för att skapa ett separat deklarationssystem för installationsprodukter, iBVD och eBVD. Även i fortsättningen rekommenderas att Installatörsföretagen bevakar detta och liknande arbeten och initiativ.

Säkerhet, arbetsvillkor och jämställdhet

Inom den sociala aspekten av hållbarhet har säkerhet, arbetsvillkor och jämställdhet berörts. Säkerhet på arbetsplatsen är en prioriterad fråga för båda målgrupperna inom vilken man arbetar mycket med idag. Bra arbetsvillkor har också lyfts hos båda målgrupperna men man upplever det svårt att säkerställa detta genom hela leverantörskedjan. Gemensamt är att det finns förbättringspotential i uppföljningen av uppförandekoder (externt och internt). Eftersom intresset finns hos båda parter bör det finnas stora möjligheter att arbeta brett i dessa frågor. Ett alternativ är att sprida och främja användningen av Fastighetsägarnas uppförandekod med målet att öka antalet registrerade installationsföretag i självutvärderingsverktyget.

Inom andra arbetsmiljöfrågor så som jämställdhet har man inte kommit lika långt och nästan alla har nämnt att det finns mycket att göra här. Intervjuerna gav olika svar på huruvida man ser på jämställdhet som en kompetensförsörjningsfråga eller inte, vilket kan ha att göra med var i organisationen respondenten befinner sig. Ur ett ledningsperspektiv är det mer troligt att se bristande jämställdhet som en kompetensförsörjningsfråga och inte bara en arbetsmiljöfråga.

Engagemang från både enskilda företag och branschgemensamma krafttag kommer att behövas för att dels behålla nuvarande medarbetare (oavsett om de är män eller kvinnor) och dels rekrytera nya medarbetare till bygg- och fastighetsbranschen. Något särskilt intressant som framkommit vid intervjuer är att det finns en gemensam uppfattning om att yrket som installatör inte lockar kvinnor på grund av bilden om att det är ett smutsigt och tungt arbete. Däremot skiljer det sig i om man håller med om att yrket är smutsigt och tungt eller inte. Frågan man kan ställa sig är om det verkligen stämmer att kvinnor i allmänhet inte gillar yrken där det är smutsigt och tungt och varför män skulle lockas mer av det. En parallell kan dras till kvinnodominerande yrken inom vården som i många fall säkerligen kan vara just smutsiga och tunga.

Affärsmodeller

En förändring mot ett mer resurseffektivt byggande kommer antagligen kräva tid och engagemang från flera håll och troligen kan affärsmodeller ha en roll i detta. I och med att affärsmodeller i branschen bygger på en hög materialanvändning med till exempel ökad ersättning per använt material och påslag på materialkostnader, kan man säga att det finns ett incitament för slöseri inbyggt i systemet. Affärsmodellen är helt enkelt inte hållbar. För att möjliggöra en förändring mot ett mer cirkulärt tänk behöver istället en låg materialanvändning premieras. Här kan en lösning vara att skifta fokus och sätta ett högre värde på utfört arbete. Det kan också finnas ekonomi i återbruk om logistiska och praktiska lösningar utvecklas. Eftersom man har börjat prova återbruk av andra byggvaror är det inte omöjligt att samma tankesätt kan appliceras även på installationer framöver. Det som dock talar emot är att branschen är traditionell och att förändring kan ta tid. Men digitalisering och trenden kring cirkulär ekonomi påskyndar förändringstakten.

Slutord

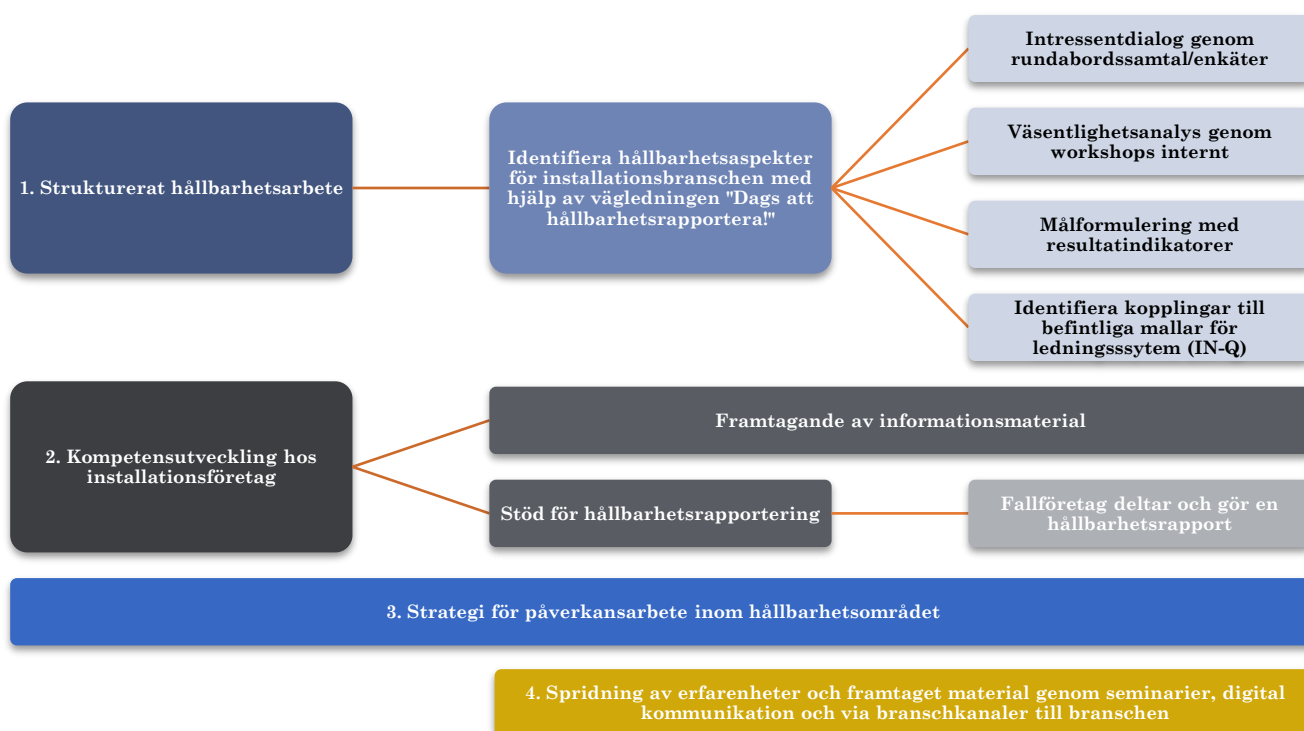
Avslutningsvis kan sägas att det finns olika synsätt i installationsbranschen på om arbete inom hållbarhet är en branschgemensam fråga eller en marknadsfråga som innebär konkurrens fördelar. Det finns olika åsikter kring detta och i rollen som branschorganisation behöver man ta ställning till vilka delar inom hållbarhetsområdet som verksamhet och stöd ska bedrivas. Genomgången av olika branschorganisationers arbete inom hållbarhet visar att det är stor spridning i hur dessa frågor tas upp där vissa är mer kommunikativa än andra. Installatörsföretagens mission ”Vi finns i din vardag och jobbar för din framtid” visar på att man avser arbeta både proaktivt för att förbereda branschen för framtiden samtidigt som man ser till att stötta företagen i dagens utmaningar. Detta kan vara ett särskilt viktigt förhållningssätt när det gäller hållbarhetsfrågor då det nästan kan sägas att framtiden redan är här.

ANSÖKAN GENOMFÖRANDEPROJEKT

Beskrivning av projektet

Med utgångspunkt av förstudien avser Installatörsföretagen tillsammans med Säker Vatten AB driva ett fortsättningsprojekt med arbete inom tre huvudområden med tillhörande spridningsaktiviteter: Strukturerat hållbarhetsarbete, Kompetensutveckling hos installationsföretag och Strategi för påverkansarbete. Erfarenheter och framtaget material sprids genom seminarier, digital kommunikation och via branschkanaler.

Bilden nedan beskriver det tänkta upplägget.

1. Strukturerat hållbarhetsarbete

Genomförande av intressentdialog, väsentlighetsanalys och målformulering för att identifiera hållbarhetsaspekter för installationsbranschen. Genom att ta hjälp av vägledningen *Dags att hållbarhetsrapportera!* är tanken att påbörja ett strukturerat hållbarhetsarbete. Vägledningen har tagits fram i SBUF-projekt 13425 under 2017/2018. Aktiviteterna kommer att involvera både olika externa intressenter så som medlemsföretag, aktörer inom branschen, andra branschorganisationer, m.fl., samt interna intressenter så som ledningsgrupp och medarbetare. Syftet med aktiviteterna är att öka förståelsen för installationsbranschens hållbarhetsaspekter samt att fungera som inspiration och gott exempel gentemot medlemsföretag.

Det kommer även undersökas hur vägledningen bäst kopplas till befintliga mallar för ledningssystem inom miljö och kvalitet som finns framtagna för Installatörsföretagens medlemsföretag för att underlätta företagens egna implementering av vägledningen.

2. Kompetensutveckling hos installationsföretag

Framtagande av informationsmaterial samt erbjuda stöd i att göra en hållbarhetsrapport i syfte att höja kompetensen hos installationsföretag. Informationsmaterialet ska hjälpa företagen att få större förståelse för hur installationsbranschen kan bidra till hållbar utveckling samt ge grundläggande kunskaper i hållbarhet. Ytterligare kompetenshöjande aktivitet genom att stötta el- och VVS-företag i deras arbete med hållbarhetsrapportering. Även i denna aktivitet nyttjas vägledningen och erfarenheter från SBUF-projekt 13425.

3. Strategi för påverkansarbete

I syfte att långsiktigt stärka installationsbranschens roll i hållbarhetsfrågorna behövs en strategi för hur Installatörsföretagen och Säker Vatten ska bedriva påverkansarbete på området. FN:s globala mål 2030 ska vara en ledstjärna för hållbarhetsarbetet.

- Kravställande mot leverantörer av produkter och IT-system för att anpassa till kommande krav på loggbok för fastigheter.
- Vi vill vrida utvecklingen från kortsiktiga lösningar till fokus på återanvändning, återvinning och hållbarhet.
- Tillsammans med fastighetsägare/byggherrar vill vi öka kravställandet på långsiktigt hållbara lösningar.
- Samverkan inom samhällsbyggnadssektorn är en förutsättning för ett lyckat hållbarhetsarbete.

4. Spridning av erfarenheter och framtaget material

För att projektet ska få genomslag ute i branschen och skapa förändring på hållbarhetsområdet behövs goda exempel som kan fungera som inspiration. Kunskap- och erfarenhetsutbyte sprid genom nätverksarbete. Genom att involvera andra branschorganisationer, hålla informationsseminarier, ta fram digitalt material och synas i branschpress är förhoppningen att goda resultat från projektet ska spridas på ett effektivt sätt.

Projektorganisation

Eftersom projektet innehåller flera olika aktiviteter kommer det variera vilka kompetenser och bakgrunder som behöver involveras i olika utsträckning samt i olika delar av projektet. Alla föreslagna personer till referensgruppen är tillfrågade men alla har inte svarat ännu.

Arbetsgrupp

Magnus Everitt, Installatörsföretagen
Catarina Gruvstad, Säker Vatten AB
Térèse Kuldklipp, Incoord Installationscoordinator AB
Linnéa Svanström, Installatörsföretagen/EEF
Hans Söderström, Installatörsföretagen

Referensgrupp

Lisa Barton, VVS-fabrikanternas råd
Lena Boman, Stockholmshem
Peter Crozzoli, GK Sverige AB
Anna Denell, Vasakronan
Amanda Rafter Ekenman, Installatörsföretagen
Marianne Hedberg, Sveriges Byggindustrier
Thomas Helmersson, Säker Vatten AB
Ulla Jansson, Skanska
Pär Lanner, Installatörsföretagen
Ola Månsson, Installatörsföretagen

Mari-Louise Persson, Riksbyggen
Ebba Sandström, Sandströms Elfirma
Rikard Silverfur, Fastighetsägarna
Andreas Lavrell, Nytorps rör

Budget

Aktivitet	Egen tid (IN och SäVa)	ETUAB	SBUF	Totalt
1. Strukturerat hållbarhetsarbete				
Intressentdialog	60 000	130 000	130 000	320 000
Väsentlighetsanalys och målformulering	80 000	180 000	180 000	440 000
Koppling bef. ledningssystem	80 000	20 000	20 000	120 000
2. Kompetensutveckling				
Informationsmaterial	35 000	40 000	40 000	115 000
Stöd för hållbarhetsrapportering	35 000	40 000	40 000	115 000
3. Strategi för påverkansarbete	100 000			100 000
4. Informationsspridning	80 000	50 000	50 000	180 000
Totalt	470 000	460 000	460 000	1 390 000

Start: maj 2018

Slut: maj 2019

Redovisning

Projektet redovisas i olika former.

Publicering av erfarenheter och resultat av att använda vägledningen för hållbarhetsrapportering. Hållbarhetsaspekter för installationsbranschen med tillhörande mål redovisas i form av en hållbarhetsrapport. Erfarenheter redovisas i form av en utvärderingsrapport.

Publicering av informationsmaterial till medlemsföretag samt de hållbarhetsrapporter som tas fram av medverkande fallföretag.

Resultat och material sprids genom artiklar i branschpress, seminarier och genom digitala vägar samt via SBUF:s hemsida.